

Манжула А. А.,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

Сокурєнко О. А.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ПУБЛІЧНО-ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ ЯК ЕЛЕМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: РОЛЬ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ТА ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

FORMATION OF A SECURITY ENVIRONMENT IN THE PUBLIC INFORMATION SPHERE AS AN ELEMENT OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM FOR ENSURING NATIONAL SECURITY: THE ROLE OF PUBLIC AUTHORITIES AND ACCESS TO PUBLIC INFORMATION

У статті здійснено комплексне дослідження адміністративно-правового механізму формування безпечового середовища в публічно-інформаційній сфері України, що в сучасних умовах цифрової трансформації та зовнішньої агресії набуває критичного значення для забезпечення національної безпеки. Проаналізовано природу сучасного інформаційного суспільства, в якому інформація виступає ключовим ресурсом влади, а її захист – основою державної стійкості до деструктивних впливів. Визначено основні функції інформаційного простору (інтегруючу, комунікативну, актуалізуючу, геополітичну) та їхній вплив на публічне управління.

Особливу увагу приділено правовому забезпеченню доступу до публічної інформації, що розглядається як елемент демократичного врядування та водночас – як складник системи національної безпеки. Визначено виклики, пов'язані з необхідністю балансування між відкритістю інформації та захистом державної таємниці, персональних даних, службової інформації. Розкрито роль адміністративного права у встановленні нормативних меж інформаційного обміну, контролю за його змістом та відповідальністю за поширення деструктивної інформації.

У статті також висвітлено питання боротьби з інформаційними загрозами в умовах воєнного стану, зокрема протидії дезінформації, інформаційним операціям ворога, поширенню пропаганди та маніпулятивних наративів. Акцентовано увагу на недостатності нормативно-правового забезпечення у сфері інформаційної безпеки, а також на потребі прийняття цілісного законодавчого акта, спрямованого на протидію інформаційним загрозам і захист інтересів держави в цифровому середовищі.

Окремий акцент зроблено на розвитку медіаграмотності населення як складової інформаційної стійкості суспільства. Визначено роль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів у формуванні критичного мислення, здатності до аналізу інформації та протидії фейкам. Зроблено висновок про необхідність формування системного адміністративно-правового механізму, що дозволить забезпечити рівновагу між свободою інформації та її безпекою, тим самим зміцнюючи фундамент демократії та обороноздатності України.

Ключові слова: *безпечове середовище, публічно-інформаційна сфера, інформаційна сфера, адміністративно-правовий механізм, національна безпека, публічна влада, публічна інформація, інформаційні загрози, інформаційна безпека, доступ до публічної інформації.*

The article carries out a comprehensive study of the administrative and legal mechanism for the formation of a security environment in the public information sphere of Ukraine, which in the modern conditions of digital transformation and external aggression is becoming critical for ensuring national security. The nature of the modern information society is analyzed, in which information is a key resource of power, and its protection is the basis of state resistance to destruc-

tive influences. The main functions of the information space (integrating, communicative, actualizing, geopolitical) and their impact on public administration are determined.

Special attention is paid to the legal provision of access to public information, which is considered as an element of democratic governance and at the same time as a component of the national security system. The challenges associated with the need to balance the openness of information and the protection of state secrets, personal data, and official information are identified. The role of administrative law in establishing regulatory boundaries for information exchange, control over its content, and responsibility for the dissemination of destructive information is revealed.

The article also highlights the issue of combating information threats under martial law, in particular, countering disinformation, enemy information operations, the spread of propaganda and manipulative narratives. The article focuses on the inadequacy of regulatory and legal support in the field of information security, as well as the need to adopt a comprehensive legislative act aimed at countering information threats and protecting the interests of the state in the digital environment.

A special emphasis is placed on the development of media literacy of the population as a component of the information stability of society. The role of the state, civil society and international partners in the formation of critical thinking, the ability to analyze information and counteract fakes is determined. The conclusion is made about the need to form a systemic administrative and legal mechanism that will ensure a balance between freedom of information and its security, thereby strengthening the foundation of democracy and defense capability of Ukraine.

Key words: *security environment, public information sphere, information sphere, administrative and legal mechanism, national security, public authority, public information, information threats, information security, access to public information.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах гібридних загроз, інформаційної війни та цифрової трансформації суспільства формування безпекового середовища в публічно-інформаційній сфері набуває особливого значення. Національна безпека все більше залежить не лише від військових, економічних чи енергетичних факторів, а й від рівня інформаційної захищеності, прозорості діяльності органів публічної влади та гарантування права громадян на доступ до публічної інформації. Водночас спостерігається проблема недостатньої координації між суб'єктами публічної адміністрації у сфері інформаційної політики, відсутність цілісного адміністративно-правового механізму протидії інформаційним загрозам, а також зловживання правом на інформацію, що може створювати ризики для державної безпеки.

Наразі постає необхідність комплексного наукового осмислення ролі публічної влади в процесі забезпечення балансу між відкритістю інформації та її захистом, з урахуванням вимог верховенства права, демократичних стандартів і національних інтересів. Актуальним є також вивчення адміністративно-правових інструментів, за допомогою яких формується та підтримується безпечне публічно-інформаційне середовище як складова системи національної безпеки.

Стан опрацювання цієї проблематики. Проблематика інформаційної безпеки та

доступу до публічної інформації розглядається в наукових працях українських та зарубіжних дослідників, зокрема у контексті захисту національних інтересів, прав людини і демократичного врядування. Значний внесок у дослідження питань національної безпеки в інформаційній сфері зробили такі вчені, як О. Бандурка, В. Цимбалюк, О. Петрик, Ю. Шемшученко, які акцентують увагу на необхідності належного правового регулювання інформаційних процесів та кіберзахисту.

Питання публічної інформації та ролі органів публічної влади в забезпеченні її доступності досліджувалися в роботах І. Коліушко, Є. Шульги, М. Смоковіча, Н. Кузнецової, які зосереджують увагу на адміністративно-правовому регулюванні відкритості влади, транспарентності управлінських процесів та захисті персональних даних.

Метою статті є комплексне дослідження адміністративно-правових засад формування безпекового середовища в публічно-інформаційній сфері як складової механізму забезпечення національної безпеки України, з акцентом на роль публічної влади в реалізації права на доступ до публічної інформації.

Виклад основного матеріалу. Сучасне інформаційне суспільство характеризується високим ступенем відкритості комунікацій, інтенсивністю обміну даними, цифровізацією публічного управління

та збільшенням ролі інформації як ключового ресурсу влади. Інформаційний простір суспільства характеризується суб'єктами й співтовариствами, завдяки відсутності меж і своїй віртуальності є інтеграційним механізмом організаційних структур [1, с. 22].

Основними функціями, що нині виконує інформаційний простір, є такі: інтегруюча – об'єднання в просторово-комунікативне й соціокультурне середовище різних видів діяльності (економічної, соціальної, культурної, політичної); комунікативна – створення особливого середовища транскордонної, інтерактивної й мобільної комунікації різних суб'єктів, у межах якої вони здійснюють інформаційний обмін; актуалізуюча – актуалізація інтересів різних суб'єктів діяльності в інформаційному просторі шляхом реалізації ними інформаційної політики; геополітична – формування власних ресурсів і зміна значущості традиційних ресурсів, створюючи нове середовище геополітичних відносин і конкуренції [2].

Інформаційна сфера є рушієм розвитку постіндустріального суспільства та активно впливає на стан економічної, політичної, оборонної й інших складових національної безпеки [1, с. 22].

Водночас інформаційна сфера стає одним із найбільш уразливих сегментів національної безпеки, що потребує ефективного адміністративно-правового реагування з боку держави, зокрема шляхом формування безпекового середовища в межах публічно-інформаційної політики. У цьому контексті адміністративно-правовий механізм виступає провідним інструментом впорядкування відносин між суб'єктами публічної влади, громадянами, медіа та іншими учасниками інформаційного обміну, а також запобігання деструктивному впливу інформаційних загроз.

Публічно-інформаційне середовище можна визначити як простір функціонування інформації, яка створюється, циркулює та споживається в межах публічного управління з дотриманням принципів відкритості, прозорості, підзвітності, безпеки та прав людини. Формування безпекового інформаційного середовища у публічній сфері передбачає не лише забезпечення технічного та правово-

го захисту інформації, а й вибудову системи прозорого інформування громадськості, організації державного моніторингу інформаційного простору, розбудови цифрових інституцій та зміцнення довіри до органів влади. У цьому аспекті особливої ваги набуває роль адміністративного права як нормативної основи регулювання інформаційних процесів у публічному секторі.

Одним із ключових компонентів цього механізму є правове забезпечення доступу до публічної інформації. Згідно із Законом України «Про доступ до публічної інформації», право на інформацію є невід'ємним елементом демократичного врядування, що гарантує громадянам можливість здійснювати суспільний контроль над владою [3]. Водночас у контексті національної безпеки постає проблема узгодження права на інформацію з необхідністю збереження державної таємниці, службової інформації та персональних даних. Таке балансування є предметом як адміністративного регулювання, так і конституційної юриспруденції. Зокрема, рішення Конституційного Суду України неодноразово підкреслювали необхідність пропорційності обмежень доступу до інформації в демократичному суспільстві.

Іншим важливим аспектом формування безпекового середовища є протидія інформаційним загрозам, що набули системного характеру в умовах повномасштабної військової агресії російської федерації проти України. У 2022–2024 рр. інформаційний фронт став невід'ємною складовою збройного протистояння, що включає не лише масштабні кібероперації, а й цілеспрямовані кампанії дезінформації, підрив авторитету державних інституцій, дискредитацію міжнародної підтримки України. Протидія цим викликам потребує комплексного адміністративно-правового реагування – від ухвалення стратегічних документів, таких як Стратегія кібербезпеки та Стратегія інформаційної безпеки України, до впровадження практичних механізмів блокування ворожих інформаційних ресурсів, зупинення проросійських медіа та формування єдиного державного комунікаційного голосу в умовах воєнного стану.

У контексті цього, цілком слушною є позиція А.А. Головка, який акцентує увагу

на тому, що низький рівень спроможності держави ефективно протидіяти інформаційним загрозам, а також низька якість кримінального переслідування за скоєння злочинів, пов'язаних із пропагандою війни, значною мірою є наслідком незавершеності процесу формування нормативно-правової бази у сфері інформаційної безпеки. Зокрема, досі перебувають на стадії доопрацювання проекти законів «Про засади інформаційної безпеки України» та Концепції інформаційної безпеки України [4].

У цьому зв'язку видається актуальним повернення до питання розробки та прийняття єдиного комплексного законодавчого акта у сфері протидії інформаційним загрозам, запобігання і переслідування пропаганди війни, а також забезпечення інформаційної безпеки держави. Такий закон має ґрунтуватися як на загальноновизнаних принципах міжнародного права, так і на специфіці сучасних національних викликів, та включати положення щодо недопущення дискримінації стосовно української держави, її народу, територіальної цілісності й національної гідності в інформаційному просторі [4].

Органи публічної влади, насамперед Кабінет Міністрів України, Міністерство культури та інформаційної політики, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Служба безпеки України, виконують функції суб'єктів публічної інформаційної політики та безпекового реагування. Їхні повноваження визначаються низкою нормативно-правових актів, серед яких можна виокремити: Закон України «Про національну безпеку України» [5], «Про основи національного спротиву» [6], «Про інформацію» [7], «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» [8]. Водночас на рівні правозастосування спостерігається недостатня координація між суб'єктами, а також потреба в гармонізації норм адміністративного законодавства з реаліями цифрового інформаційного простору.

Особливої уваги заслуговує адміністративно-правовий інструментарій формування медіаграмотності населення як складової інформаційної стійкості суспільства.

Науковці Ю.Горбань та О.Олійник зазначають, що в останні роки «середовище масо-

вих комунікацій і способи залучення громадян до політичної культури докорінно змінилися. Взаємозв'язок між споживанням, здатністю використовувати, інтерпретувати медіапродукцію та політичною залученістю став складним. Наявні кілька тенденцій, які створюють нагальну потребу в розвитку медіаграмотності для сприяння кращому функціонуванню демократії. Ці тенденції, зокрема, охоплюють зміну середовища засобів масової інформації, поширення дезінформації, а також зниження довіри до професійних медіа та журналістики» [9, с. 203]. Вчені акцентують увагу на тому, що «ситуація в цій сфері виявилася досить напруженою під час війни, коли росія використовувала інформаційні потоки як засіб просування пропаганди й інформаційної агресії, насадження наративів [10, с. 96]. Такі заходи мають бути орієнтовані не лише на зменшення впливу пропаганди, а й на формування критичного мислення, здатності громадян аналізувати інформацію, перевіряти джерела, розрізняти факти і фейки. Сюди входять державні освітні програми, міжсекторальні проекти у співпраці з громадськими організаціями, міжнародними партнерами (наприклад, за участі Ради Європи, ЮНЕСКО, Європейського Союзу).

Висновки. Отже, формування безпечового середовища в публічно-інформаційній сфері є не лише завданням суто технічного чи адміністративного характеру, а й складним політико-правовим процесом, що поєднує елементи відкритості влади, дотримання прав людини, інформаційної гігієни та протидії ворожим впливам. В умовах сучасних викликів держава повинна сформувати системний адміністративно-правовий механізм, який забезпечить гармонійне співвідношення свободи інформації та її безпеки, зміцнюючи цим фундамент демократичного розвитку та обороноздатності України.

У цьому контексті особливої актуальності набуває вироблення практичних кроків із вдосконалення адміністративно-правового механізму формування безпечового середовища в публічно-інформаційній сфері. Насамперед доцільним є створення єдиного координаційного центру з питань інформаційної безпеки, що забезпечуватиме узгодження дій

між державними органами, які відповідають за реалізацію відповідної політики. Такий орган має бути наділений повноваженнями щодо моніторингу інформаційного простору, формування аналітичних звітів, координації протидії інформаційним операціям та забезпечення оперативного реагування на інформаційні загрози.

Окрему увагу слід приділити цифровій трансформації процедур адміністративного регулювання у сфері публічної інформації. Необхідно розробити сучасні інформаційно-аналітичні платформи, які забезпечать автоматизований облік і обробку запитів на інформацію, контроль за дотриманням строків надання відповідей, а також зберігання архівів комунікації між державними органами й громадянами.

У сфері медіаграмотності та підвищення інформаційної стійкості громадянського суспільства потрібне системне впровадження освітніх програм, які формуватимуть навички критичного мислення, цифрової гігієни та протидії маніпулятивним впливам. Такі про-

грами повинні реалізовуватись як у закладах освіти, так і через публічні онлайн-курси, тренінги для представників державного сектору, журналістів, громадських активістів.

Не менш важливою є розробка критеріїв і процедур ідентифікації контенту, який становить інформаційну загрозу, з чітким розмежуванням між легітимним вираженням думок і проявами ворожої пропаганди. Встановлення таких критеріїв має ґрунтуватися на практиці Європейського суду з прав людини, що забезпечить дотримання балансу між безпекою і свободою слова.

Таким чином, ефективне формування безпечного середовища у публічно-інформаційній сфері потребує цілісного підходу, що поєднує інституційну реформу, цифрову модернізацію, правову визначеність і розвиток суспільної культури споживання інформації. Це дозволить посилити стійкість держави до зовнішніх впливів, забезпечити верховенство права та сприяти утвердженню демократичних засад публічного управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дубняк К. А. Інформаційний простір: структура та функціональні параметри. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації.*, 2015 р. № 4 (24). С. 21-25.
2. Поняття інформаційного простору. URL: http://pidruchniki.-com/1350052747708/informatika/ponyattya_-informatsiyogo_prostoru/
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 20.06.2025).
4. Коруч У. Запобігання та протидія пропаганді війни та інформаційним загрозам в Україні. *Публічне право.* 2020. № 2 (38). С. 80-87.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 20.07.2025).
6. Про основи національного спротиву: Закон України від 17 липня 2021р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення 20.07.2025).
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/ed20250614#Text> (дата звернення 15.06.2025).
8. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.06.2025).
9. Горбань, Ю., Олійник О. Медіаграмотність як чинник захисту інформаційного простору від ворожої дезінформації в час війни. *Український інформаційний простір*, 2024, № (1(13), С. 194–205. [https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50717/https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(13\).2024.300896](https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50717/https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(13).2024.300896) (дата звернення 20.06.2025).
10. Руцький С.В. Медіаграмотність як фактор розповсюдження політичної інформації. *Науковий журнал «Політікус»*. 2025. № 1. С. 94-99.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 26.09.2025